

**A monetáris integráció hatása
a területi egyenlőtlenségekre
– Elmélet és az európai tapasztalat**

**Die Wirkungen der monetären Integration auf die regionalen Unterschiede –
Theorie und die europäischen Erfahrungen**

Die Analyse der Wirkungen der monetären Integration auf die regionalen Unterschiede bildet schon seit den 60er Jahren den Gegenstand der Forschung und der Diskussion im Rahmen der europäischen Integration. Der Rat bezeichnete die monetäre Integration in seinem Beschluß schon im Jahre 1971 als Mittel der Verminderung der regionalen Ungleichheiten. Die regionalen Wirkungen der monetären Integration betreffend können zwei große theoretische Richtungen unterschieden werden. Nach der Konvergenztheorie verstärkt die Faktorströmung, als potentiell Ergebnis der monetären Integration, den Konvergenzprozeß, solange nach der Divergenztheorie die Zunahme des Wettbewerbs zum Zuwachs der regionalen Unterschiede führen kann. Aufgrund der Analyse der ersten Jahre der Wirtschafts- und Währungsunion ist es festzustellen, daß sich die Konvergenz weder auf staatlicher, noch auf regionaler Ebene verstärkte, aus diesem Grund ist die Einführung eines Ausgleichsmechanismus empfohlen.

1. Bevezetés, problémafelvetés

1999. január elsején harmadik szakaszába lépett az európai integráció keretében megvalósításra kerülő Gazdasági és Monetáris Unió. Ekkor tizenegy országban számlapénz formájában bevezették az ECU-t felváltó új közös pénzt, az eurót. 2001-ben Görögország is csatlakozhatott az euróövezethez, így 2002. január elsején immáron tizenkét országban vezethették be az eurót készpénz formában is. A Gazdasági és Monetáris Unió, mint új, fejlettebb integrációs forma közgazdasági elméleti kérdések, problémák sorát kínálja a kutatóknak. Ezen tanulmány a következő kérdésre keresi a választ: Hozzájárulhat-e, és az első években hozzájárult-e a monetáris integráció megvalósítása az Európai Unión belüli területi (mind ország, mind pedig regionális szinten jelentkező) egyenlőtlenségek mérsékléséhez? A tanulmányban a hangsúly, különösen a statisztikai elemzések esetében, a tagállami szintre helyeződik. Mindennek oka a regionális statisztikák nem megfelelő, igen lassú rendelkezésre állása.

A kérdéskör vizsgálata nem újszerű az európai közgazdasági irodalomban: az első fontosabb publikáció („Regionalpolitische Implikationen einer EWG-Währungsunion” címmel) HERBERT GIERSCH kiadásában HEINZ-MICHAEL STAHL

---

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Gazdaságdiplomácia és EU Intézet, Külgazdaságpolitika Intézeti Tanszék, főiskolai adjunktus, Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaság-tudományi Kar, Regionális politika és gazdaságtan Doktori Iskola, Ph.D. hallgató.

tollából jelent meg 1974-ben, Kielben.¹ A 90-es évek második felében, a Gazdasági és Monetáris Unió megvalósításával párhuzamosan az Európai Bizottság megbízásából is készültek hasonló tárgyú tanulmányok.

Jelen tanulmányom hipotézise, hogy a Gazdasági és Monetáris Unió jelenlegi formája, az első évek nem járultak hozzá a területi egyenlőtlenségek csökkentéséhez. Ennek oka, hogy a jelenlegi eurózóna nem képez olyan egységes gazdasági teret, „optimális valutaövezetet”, ahol a tényezőáramlás alkalmazkodási mechanizmusként képes működni.

2. A monetáris integráció és a területi egyenlőtlenségek kapcsolata az európai integráció fejlődéstörténetében

Az európai integráció történetében döntéshozói szinten először 1969-ben jelent meg a monetáris integráció megvalósításának igénye. Az 1969-ben született Hágai Deklarációt követően 1970-ben a korábbi luxemburgi miniszterelnök, PIERRE WERNER által vezetett ún. WERNER-Bizottság készítette el a monetáris integráció megvalósítására irányuló tervet. A terv, elsősorban a teljes gazdaságpolitika szupranacionális szintre emelését illető törekvés miatt igen komoly ellenállásba ütközött, így mind a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa (ECOFIN), mind pedig a franciák tiltakozása miatt mindösszesen a három szakaszból álló terv első fázisának, nevezetesen az árfolyampolitikai együttműködésre vonatkozóan, a megvalósítása indulhatott meg 1971-ben. Mindez önmagában még nem, a Tanács 1971. március 22-én kelt határozata azonban már annál inkább a két terület, a monetáris integráció és a területi egyenlőtlenségek közötti összefüggésekre irányította rá a figyelmet. A határozat szerint a monetáris integráció a területi egyenlőtlenségek csökkentésének egyik eszköze,² vagyis az új integrációs forma megvalósítása már önmagában is képes a területi egyenlőtlenségek mérséklésére.

Mindezt követően, részben Olaszország nyomására,³ 1971. október 20-án már döntés született arról, hogy a Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap (EAGGF) forrásai a Közösség strukturális problémáktól szenvedő agrártérségei számára igénybe vehetőek legyenek. Mindez ellentmond a Tanács ismertett határozatának, azt a feltételezést azonban megerősítheti, hogy a két terület között (monetáris politika, regionális politika) szoros összefüggés húzódik. 2001-ben kiadott művében HORVÁTH GYULA is kiemeli,⁴ hogy 1972-ben Párizsban a Tanács egy a monetáris integráció bevezetését, létrehozását segítő közös regionális politika kialakításáról határozott.

---

¹ Stahl [1974].

² Stahl [1974].

³ Olaszország, az akkor legalacsonyabb egy főre jutó GDP-vel rendelkező tagállam csak azzal a feltétellel egyezett bele a Werner-terv első szakaszának megindításába, ha a Közösség biztosítja öt közösségi szintű strukturális politikai eszközök létrehozásáról.

⁴ Horváth [2001].

A Bretton Woods-i nemzetközi pénzügyi rendszer 1971-ben kezdődött válsága, majd felbomlása, valamint az 1973-as világgazdasági recesszió ellehetetlenítették az árfolyam-politikai együttműködés keretében létrehozott valutakígyó működését, elhalasztva ezzel az integrációs forma megvalósítását. Az 1979-ben létrehozott Európai Monetáris Rendszer egy a WERNER-tervben meghatározottnál lazább, elsősorban az árfolyam-ingadozások kiküszöbölésére irányuló együttműködést eredményezett.

Az 1989-es DELORS-terven alapuló és 1990-től folyamatosan megvalósításra kerülő jelenlegi Gazdasági és Monetáris Unió, a közös pénz fizikai formában történő bevezetésével, a monetáris politika szupranacionális szintre emelésével, a gazdaságpolitikai harmonizáció előmozdításával, a korábbi elképzeléseknél is fejlettebb és összetettebb integrációs szintet képvisel. Mindez újra előtérbe helyezte a monetáris integráció területi hatásainak vizsgálatát.

A jelenlegi monetáris unió központi eleme a konvergencia folyamata. (Ez nem feleltethető meg a sokat és megalapozottan vitatott maastrichti konvergencia-kritériumok teljesítésének, illetve az erre való törekvésnek.) A konvergencia megvalósításának folyamata szintén összekapcsolódik az Unión belüli területi egyenlőtlenségek mérséklésének kérdésével. A Maastrichti Szerződés által létrehozott Kohéziós Alap célja a tagországok Gazdasági és Monetáris Unióra való felkészítése, pontosabban az, hogy az erre történő felkészülés ne hátráltassa a gazdasági növekedést. Ezzel gyakorlatilag elismerték azt, hogy a Gazdasági és Monetáris Unió nem „növekedésbarát”, és hogy a konvergencia-kritériumok teljesítése nem feltétlenül vonja maga után a reálkonvergencia erősödését.¹ A Kohéziós Alap által támogatott két terület (közlekedési infrastruktúra, környezetvédelmi beruházások) közül a közlekedés fejlesztése egyrészt a maastrichti kritériumok közül hiányzó reálgazdasági konvergenciát mozdíthatja elő, másrészt pedig a területi egyenlőtlenségek csökkentésének egyik eszköze.

3. Monetáris integráció: konvergencia vs. divergencia?

A területi egyenlőtlenségek mérséklése szempontjából a Gazdasági és Monetáris Unió bevezetésének legfontosabb előnye a tranzakciós (átváltási, információs, árfolyam-biztosítási) költségek csökkentése. Mindez elősegíti a termelési tényezők áramlását és ezáltal az egységes gazdasági tér kialakítását, továbbfejlesztését. Az Európai Bizottság egy 1990-es tanulmányában kifejtette, hogy ez elsősorban a kis, nyitott, periférián elhelyezkedő országok számára jelent nagyobb előnyöket, akár nyolcszor olyan nagy költségmegtakarítást, mint a nagyobb tagországok esetén.² A legfontosabb problémát, hátrányt a vizsgálat szempontjából az aszimmetrikus sokk és kezelése jelentheti. Az aszimmetrikus sokk a termelés visszaeséséhez, a munkanélküliség növekedéséhez, a külső egyensúly romlásához vezethet. Mivel a monetáris politika kikerül a nemzeti

¹ A konvergencia-kritériumok kritikájáról részletesen l. Lőrincné [2001].

² Matthes-Hallet [1997].

gazdaságpolitika eszköztárából, az alkalmazkodás alapvetően a lefelé rugalmas bérek, a munkaerő és a tőke mobilitásának, illetve a fiskális transzferek segítségével valósítható meg. Az aszimmetrikus sokk egy elmaradottabb tagállam felzárkózási folyamatát, vagyis az integráció egészére kivetítve a területi egyenlőtlenségek csökkentését jelentősen lassíthatja. A probléma megoldását nehezíti, hogy a nemzetek feletti monetáris politika nem képes valamennyi tagország (nem beszélve az egyes országok régióiról) eltérő gazdasági, konjunkturális helyzetét figyelembe venni döntései (pl. kamatláb-módosítás) meghozatalakor. Mindezen felül a tényezőáramlás szerepét behatárolja a munkaerő Európa-szerte megfigyelhető alacsony mobilitása, a költségvetési transzfereknek pedig a Stabilitási és Növekedési Paktum szigorú előírásai szabnak korlátot.

A monetáris integráció területi kiegyenlítő hatásait illetően két nagy közgazdasági irányzatot különböztethetünk meg. A konvergencia-elmélet szerint a monetáris integráció által elősegített tényezőáramlás, illetőleg tényezőárkiegyenlítés a konvergencia folyamatát erősíti. Ez a nézet a neoklasszikus külgazdaság-elméletekben található meg, melynek képviselői közé sorolható HECKSCHER, OHLIN és SAMUELSON. A GIERSCH, THÜNEN, MYRDAL névvel fémjelzett divergencia-elmélet úgy tekint a monetáris integráció fontos előnyének tekinthető tranzakciós költségcsökkentésre, mint az egyenlőtlenséget fokozó tényezőre. Ennek következtében ugyanis a periferikus területek termelőinek a központi régió gazdasági szereplőinek fokozott versenyével kell számolnia. A központi régiók, amennyiben kihasználják agglomerációs előnyeiket, az egyenlőtlenségek növekedéséhez járulhatnak hozzá. A két irányzat, elmélet bizonyos szintű szintézisét adja az ún. U-elmélet, amely szerint a konvergencia a tranzakciós költségek és az integráció fejlettségi szintjétől függ.¹ Az egyes országok, régiók között akkor tapasztalható konvergencia, ha a tranzakciós költségek csökkennek, a gazdaságpolitika stabilitásorientált és az infrastruktúra megfelelő fejlettségi szinten található.² Ebben az esetben is természetesen fontos szerepet játszik a nagyfokú tényezőáramlás.

4. Konvergencia a tagállamok szintjén

A tagországok közötti konvergencia alakulásának vizsgálatához jelen tanulmányban a GDP-növekedést, az inflációt és a munkanélküliséget elemezzük, majd σ -konvergencia számításával próbáljuk első pontban megfogalmazott feltevésünket igazolni. Az 1. táblázat az eurózóna tagországainak reál GDP-növekedését mutatja be 1997 és 2002 között.

A GDP-értékek szórása 1999-ben enyhe emelkedést mutat, 2001-ben és 2002-ben azonban lényegesen alacsonyabb volt, mint az 1997-1999 közötti szórásértékek. A 2001-2002-es alacsony értékek magyarázatakor mindenképpen hangsúlyozni kell, hogy ezekben az években az egész Európai Unió és gyakorlatilag

---

¹ Hallet [1997], Krugman–Venables [1990].

² Matthes-Hallet [1997].

a világgazdaság is alacsony növekedési ütemet tudott felmutatni, a hasonló időszakokra pedig – mint ahogy az több évtizedre visszamenőleg igazolható – jellemző, hogy a tagállamok konjunktúra-ciklusai sokkal inkább együtt mozognak, mint a magas növekedésű időszakokban. Nem véletlen tehát, hogy a relatív szórás 2000 óta folyamatos emelkedést mutat.

1. táblázat
GDP-növekedés az eurózóna országaiban (%) (1997-2002)¹

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ausztria	1,6	3,9	2,7	3,5	0,7	1,0
Belgium	3,6	2,0	3,2	3,7	0,8	0,7
Finnország	6,3	5,3	3,4	5,5	0,6	1,6
Franciaország	1,9	3,4	3,2	3,8	2,1	1,2
Görögország ²	–	–	–	–	4,1	4,0
Hollandia	3,8	4,3	4,0	3,3	1,3	0,2
Írország	10,8	8,8	11,1	10,0	5,7	6,0
Luxemburg	9,0	7,5	8,7	8,9	1,2	1,1
Németország	1,4	2,0	2,0	2,9	0,6	0,2
Olaszország	2,0	1,8	1,7	3,1	1,8	0,4
Portugália	3,9	4,5	3,8	3,7	1,6	0,6
Spanyolország	4,0	4,3	4,2	4,2	2,7	2,0
<i>Szórás</i>	<i>2,95</i>	<i>2,12</i>	<i>2,76</i>	<i>2,31</i>	<i>1,50</i>	<i>1,66</i>
<i>Relatív szórás</i>	<i>0,67</i>	<i>0,49</i>	<i>0,63</i>	<i>0,48</i>	<i>0,77</i>	<i>1,05</i>

A 2. táblázat az egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson számított GDP-adatokat mutatja be 1997 és 2001 között. Az adatokból a szórás és relatív szórás mellett σ -konvergenciát is számítottunk.³

1997 és 2001 között folyamatosan nőtt az egy főre jutó GDP-értékek szórása, relatív szórása és a σ -konvergencia értéke, ami egyértelműen azt mutatja, hogy

¹ Barcellan [2002a], Barcellan [2002b], Kuhnert [2003].

² Mivel Görögország 2001. január elseje óta tagja az eurózónának, így az ország adatait csak 2001-től vesszük figyelembe.

³ A σ -konvergencia meghatározáskor az egy főre jutó GDP (hagyományosan és klasszikusan regionális GDP-t használnak) logaritmusának szórását vizsgáljuk. Ha a szórás időben csökkenő tendenciát mutat, akkor a régiók között σ -konvergencia mutatható ki. (Bővebben l. Nemeskéri [2002].) Ebben a fejezetben tagállami, míg a következő fejezetben régió szinten számítjuk ki a σ -konvergencia mutatóját.

nőttek a fejlettségbeli különbségek. A különbségek növekedése 1999 után fokozódott.¹

2. táblázat
Egy főre jutó vásárlóerő-paritáson számított GDP az eurózóna tagországaiban ezer euróban(1997-2001)²

	1997	1998	1999	2000	2001
Ausztria	21,5	22,3	23,7	25,7	26,3
Belgium	21,6	22,4	22,7	24,1	24,7
Finnország	19,3	20,5	21,5	23,5	24,3
Franciaország	19,2	20,1	21,2	22,7	23,6
Görögország	-	-	-	-	15,8
Hollandia	21,8	23,4	24,3	25,6	26,0
Írország	20,1	21,5	23,9	26,0	27,5
Luxemburg	34,0	36,3	39,8	44,5	45,5
Németország	20,9	21,5	22,6	23,8	24,1
Olaszország	19,8	21,0	22,0	23,6	24,3
Portugália	14,5	14,6	15,3	16,2	16,9
Spanyolország	15,5	16,1	17,5	18,5	19,1
Szórás	4,77	5,25	5,89	6,83	7,18
Relatív szórás	0,23	0,24	0,25	0,27	0,29
σ -konvergencia	0,207	0,218	0,225	0,238	0,257

A Gazdasági és Monetáris Unió megvalósításától, az árstabilitásra törekvő, szigorú monetáris politikát folytató Európai Központi Banktól azt várhatnánk, hogy jelentősen hozzájárul a monetáris integrációhoz az eurózóna országai között, vagyis a tagállamok inflációs rátái közelednek egymáshoz. A 3. táblázat az éves átlagos infláció alakulását mutatja be az eurózóna országaiban.

¹ Jogos kritika érheti a fenti számításokat. Az alacsonyan fejlett Görögország értékét csak 2001-től vontuk be az elemzésbe. Görögország figyelmen kívül hagyásával 2001-ben a szórás 6,93, a relatív szórás 0,27, míg a σ -konvergencia 0,2343 értéket vett volna fel. Csökkenés ebben az esetben sem lett volna tapasztalható a szórás értékében.

² Barcellan [2002a], Barcellan [2002b] alapján, saját számításokkal kiegészítve.

3. táblázat
Az éves átlagos infláció alakulása az eurózóna országaiban (%)¹

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ausztria	1,2	0,8	0,5	2,0	2,3	1,7
Belgium	1,5	0,9	1,1	2,7	2,4	1,6
Finnország	1,2	1,4	1,3	3,0	2,7	2,0
Franciaország	1,3	0,7	0,6	1,8	1,8	1,9
Görögország	-	-	-	-	3,7	3,9
Hollandia	1,9	1,8	2,0	2,3	5,1	3,9
Írország	1,2	2,1	2,5	5,3	4,0	4,7
Luxemburg	1,4	1,0	1,0	3,8	2,4	2,1
Németország	1,5	0,6	0,6	1,4	1,9	1,3
Olaszország	1,9	2,0	1,7	2,6	2,3	2,6
Portugália	1,9	2,2	2,2	2,8	4,4	3,7
Spanyolország	1,9	1,8	2,2	3,5	2,8	3,6
<i>Szórás</i>	0,29	0,58	0,69	1,03	1,01	1,09
<i>Relatív szórás</i>	0,19	0,42	0,49	0,36	0,34	0,40

Az inflációs értékek szórása 1997 és 2002 között gyakorlatilag folyamatosan emelkedett (kivételt képez ez alól a 2001-es év). Mindez 2000-ben és 2001-ben az inflációs átlag jelentős mértékű emelkedésével párhuzamosan ment végbe, így ebben a két évben a relatív szórás csökkent, míg 2002-ben ismét növekedésnek indult. Mindehhez hozzá kell tenni, hogy az eurózóna inflációja egyedül 1999-ben nem haladta meg az Európai Központi Bank által árstabilitásként definiált maximálisan 2 százalékos értéket. A monetáris integráció első éveiben tehát nőtt az infláció, a konvergencia fokozódása viszont nem igazolható.

A konvergencia-kritériumokat ért kritikák között gyakran szerepelt az a feltevés, hogy miért nem vizsgálják a munkanélküliség mértékét, illetve annak konvergenciáját. A 4. táblázat bemutatja a munkanélküliségi ráta alakulását tizenegy, illetőleg 2001-től a tizenkét országban.

Az utóbbi négy-öt évben sikerült több országban is leSORÍTANI a munkanélküliség mértékét, ezt azonban több esetben a demográfiai trendek (a munkaképes korú (15-64 év) lakosság csökkenő részaránya) kedvezőtlen változása is befolyásolta. (A táblázatban szereplő értékek az ILO módszertan szerint számított adatok, a nemzeti metodika szerinti munkanélküliségi ráta általában eltér ettől, és lényegesen meghaladhatja a nemzetközi összehasonlítást lehetővé tevő

¹ Eurostat [2003] alapján, saját számításokkal kiegészítve.

értékeket.) A munkanélküliségi ráta szórása csökkent a vizsgált időszakban, a relatív szórás azonban gyakorlatilag nem változott.

4. táblázat

A munkanélküliségi ráta alakulása az eurózóna országaiban (%) (1997-2001)¹

	1997	1998	1999	2000	2001
Ausztria	4,4	4,5	3,9	3,7	3,4
Belgium	9,4	9,5	8,8	7,0	6,6
Finnország	12,7	11,4	10,2	9,8	9,1
Franciaország	12,3	11,8	11,2	9,5	8,5
Görögország	-	-	-	-	10,2
Hollandia	5,2	4,0	3,4	3,0	2,3
Írország	9,9	7,5	5,6	4,2	3,7
Luxemburg	2,7	2,7	2,4	2,4	2,4
Németország	9,9	9,3	8,6	7,9	7,8
Olaszország	11,7	11,8	11,3	10,5	9,5
Portugália	6,8	5,2	4,5	4,1	4,0
Spanyolország	20,8	18,8	15,9	14,1	13,1
<i>Szórás</i>	4,76	4,46	4,00	3,59	3,37
<i>Relatív szórás</i>	0,49	0,51	0,51	0,51	0,50

5. Konvergencia a régiók szintjén

A regionális szintű konvergencia megállapítását lényegesen megnehezíti, hogy a regionális statisztikák rendelkezésre állása igen lassú. Az alábbiakban a 2003 szeptemberében rendelkezésre álló legfrissebb NUTS II. szintre (klasszikus regionális szintre) vonatkozó 2001-es, egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson számított GDP-adatok alapján próbáljuk felvázolni a konvergencia-folyamatot. Az Eurostat 1995-től készít az ESA 95 módszertan alapján harmonizált statisztikákat a vizsgált szinten. Az Európai Unióban jelenleg 211 NUTS II. régió található, ebből 165 régió tartozik a tizenkét, eurózónás tagországhoz. A számításokhoz alapul vett értékek az egyes régiók fejlettsége (egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson számított GDP-je) az Európai Unió átlagának (EU15=100) százalékában kifejezve.

¹ European Commission [1999], European Commission [2002], European Commission [2003] és alapján, saját számításokkal kiegészítve.

A közösségi regionális politika erőfeszítései, eszközei ellenére nagyon lassú a konvergencia az egyes régiók között, ha egyáltalán kimutatható némi közeledés. A tagállamokon belül is nagyon komoly különbségeket láthatunk. Az 5. táblázat az eurózóna egyes országain belüli régiók GDP-jének szórását mutatja be.¹

5. táblázat
A regionális GDP szórása az eurózóna országain belül
(Az európai uniós átlag százalékában)²

	1996	1997	1998	1999	2000
Ausztria	24,8	23,6	22,7	22,5	23,9
Belgium	41,6	41,4	41,6	40,2	39,4
Finnország	21,2	20,8	23,9	24,2	25,0
Franciaország	27,9	27,3	26,6	27,5	28,3
Görögország	-	-	-	-	-
Hollandia	14,6	15,3	15,7	15,8	15,5
Írország	12,9	15,8	16,7	18,2	18,8
Németország	24,9	25,1	25,3	25,5	26,2
Olaszország	28,9	27,7	28,1	27,8	27,2
Portugália	15,4	17,3	17,9	17,6	16,6
Spanyolország	17,1	17,4	17,4	18,1	18,1

Amint a táblázatból látható, különösen nagyok a regionális különbségek Belgiumban, Franciaországban, Olaszországban és Németországban. Általánosságban elmondható, hogy az országon belül mért fejlettségi különbségek nem csökkentek az utóbbi években, sőt több országban növekedtek is.

Hasonló eredményre juthatunk, ha az Európai Unió legfejlettebb és legkevésbé fejlett régiójának fejlettségi szintjét hasonlítjuk össze. 1993-ban ezen két régió között 5,108-szoros volt a fejlettségi különbség, az 1996-os évre vonatkozóan 4,8-szoros értéket, míg 2000-ben 5,127-szeres különbséget mértek.

A 6. táblázat bemutatja a 165 NUTS II. régió adataiból számított szórás, relatív szórás, valamint σ -konvergencia értékeket. (Az egyes régiók adatainak ismertetéséről hely hiányában most eltekintünk.)

A 6. táblázatból látható, hogy 1999-ig a szórás, a relatív szórás és részben a σ -konvergencia is csökkenő tendenciát mutatnak, ami a különbségek csökkenésére utal. Ezzel szemben 1999 után mindhárom mutató folyamatos emelkedés-

¹ Luxemburg esetében, az ország területénél fogva nem volt értelme regionális egyenlőtlenségek számításának.

² European Commission [2002].

nek indult. Mindebből természetesen nem vonható le az a következtetés, hogy a monetáris integráció következtében nőttek meg a különbségek, tény viszont, hogy a Gazdasági és Monetáris Unió bevezetésétől vizsgált három év közül kétőben, 2000-ben és 2001-ben egyértelmű növekedés mutatható ki, vagyis a konvergencia nem erősödött ebben az időszakban.

6. táblázat

Az eurózóna NUTS II. régiói egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson számított GDP-jének szórása, relatív szórása és σ -konvergencia-mutatója¹

Mutató	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Szórás	27,34	27,18	26,54	26,00	27,08	27,38
Relatív szórás	0,281	0,283	0,277	0,271	0,282	0,284
σ -konvergencia	0,2712	0,285	0,271	0,266	0,269	0,271

6. Összefoglalás, következtetések

A jelenleg rendelkezésre álló adatok statisztikai módszerekkel történő elemzése alapján megállapítható, hogy az európai integráció keretében létrehozott Gazdasági és Monetáris Unió nem járult hozzá sem a tagállami, sem pedig a regionális szintű területi egyenlőtlenségek csökkentéséhez. Ennek oka elsősorban abban keresendő, hogy a jelenlegi Gazdasági és Monetáris Unió területét alkotó Uniós tagországok nem képeznek ténylegesen optimális valutaövezetet. Nem megfelelő a tényező-mobilitás az egyes országok között, így a monetáris integrációból fakadó előnyöket sem képesek teljes mértékben kihasználni. Közgazdasági elméleti oldalról megközelítve a problémát, valószínűsíthető, hogy a GMU esetében az U-elmélet törvényszerűségei fognak érvényesülni, vagyis az integrációs fejlettség (itt az optimális valutaövezetre vonatkozóan) fokozódásával lehetőség nyílna a területi egyenlőtlenségek mérséklődésére. 2004-ben 10 közép-, kelet-európai és mediterrán ország csatlakozhat majd az Európai Unióhoz. Az új tagországok belátható időn belül, előreláthatólag 2009–2010 körül tagjaivá válhatnak az euróövezetnek, tovább növelve ezáltal az integrációs formát alkotó térség heterogenitását. Mindezek alapján és miatt, a konvergencia felgyorsítása érdekében szükséges lehet egy kiegyenlítő mechanizmus létrehozása. Ez a mechanizmus lehetne a Kohéziós Alap, amely eddig is összefüggésben állt a Gazdasági és Monetáris Unióval. A jövőben egy hasonló alap szolgálhatna az eurózónán belül a tagországok és a régiók területi egyenlőtlenségeinek mérséklésére. A cél a valutaövezet optimalitásának megvalósítása lenne, elsősorban a tényező-mobilitás fokozásának segítségével.

¹ European Commission [1999], European Commission [2002], European Commission [2003] és Behrens [2002] és Behrens [2003] alapján, saját számításokkal kiegészítve.

Irodalom

- BARCELLAN, R. [2002a]: Das Bruttoinlandsprodukt 2000, In: Eurostat: Statistik kurz gefasst. Thema 2 2002/1., Luxemburg, 2002.
- BARCELLAN, R. [2002b]: Das Bruttoinlandsprodukt 2001, In: Eurostat: Statistik kurz gefasst. Thema 2 2002/53., Luxemburg, 2002.
- BEHRENS, A. [2002]: Regionales Bruttoinlandsprodukt in der Europäischen Union 1999, In: Eurostat: Statistik kurz gefasst. Thema 1 2002/1., Luxemburg, 2002.
- BEHRENS, A. [2003]: Regionales Bruttoinlandsprodukt in der Europäischen Union 2000, In: Eurostat: Statistik kurz gefasst. Thema 1 2003/1., Luxemburg, 2003.
- DOCK, G. [1999]: Stellungnahme des Wirtschafts- und Sozialausschusses zum Thema „Die Auswirkungen der Errichtung der WWU auf den wirtschaftlichen und sozialen Zusammenhalt“, CES 954/99 (FR) KW-CF/DC/da, Brüssel, 1999.
- European Commission [2002]: First Progress Report on Economic and Social Cohesion, Brussels, 2002.
- European Commission [2003]: Second Progress Report on Economic and Social Cohesion, Brussels, 2003.
- European Commission [1999]: Sixth Periodic Report on the regions, Brussels, 1999.
- Eurostat [2003]: Harmonisierte Verbraucherpreisindizes August 2003, In: Eurostat: Statistik kurz gefasst. Thema 1 2003/1., Luxemburg, 2003.
- GRÜNEWALD, W. [1999]: Das BIP pro Kopf in 50 der 208 Regionen Europas unter 75% des EU-Durchschnitts, In: Eurostat: Statistik kurz gefasst. Thema 1 1999/1., Luxemburg, 1999.
- HALLET, M. [1997]: Wirkungen wirtschaftlicher Integration auf periphere Regionen – Eine Untersuchung anhand der Integration Griechenlands und Portugals in die Europäischen Gemeinschaften. Trierer Schriftenreihe zur Wirtschaftstheorie und Wirtschaftspolitik. 6. kötet, Trier, 1997.
- HORVÁTH, GY. [2001]: Regionális támogatások az Európai Unióban. Osiris, Budapest, 2001.
- KRUGMAN, P. R. – VENABLES, A. J. [1990]: Integration and the Competitiveness of Peripheral Industry. In: Bliss, C. – Braga de Macedo, J. (szerk.): Unity with the Diversity in the European Economy: The Community's Southern Frontier. 56-75. o., Cambridge, 1990.
- KUHNERT, I. [2003]: Das Bruttoinlandsprodukt 2002, In: Eurostat: Statistik kurz gefasst. Thema 2 2003/35., Luxemburg, 2003.
- LÓRINCZÉ, ISTVÁNNYI HAJNA [2001]: Pénzügyi integráció Európában, KJK-Kerszöv, Budapest, 2001.
- MATTHES, H. – HALLET, M. [1997]: Das Regionalproblem einer einheitlichen Währung in Europa. Vorträge, Reden und Berichte. Nr. 46., Europa-Institut Universität Saarlandes, 1997.

- NEMESKÉRI, ZS. [2002]: Konvergencia-jelenségek Kínában, In: Évkönyv 2001, Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaság-tudományi Kar, Regionális politika és gazdaságtan Doktori Iskola, 145-163. o., Pécs, 2002.
- STAHL, HEINZ-MICHAEL [1974]: Regionalpolitische Implikationen einer EWG-Währungsunion, Kieler Studien, Nr. 125., J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen, 1974.